

B

Jørgensen, Kjell
Boks 138,
3430 Spikkestad.

Oldtidsmarsjen

søndag 20. september

Start v/ Gullaug If's bane v/ riksveien
mellom kl. 10.00 og 11.00

I år arrangeres turmarsjen fra Gullaug til
Slemmestad for 5. år på rad.

Det ordnes transport fra Slemmestad ungdoms-
skole kl. 09.30 om Røyken sentrum til Gull-
aug. Billettpris 10 kr.

Løypa er totalt ca. 17 km. Men det er anled-
ning til å gå halv marsj, enten Gullaug-Røy-
ken kirke, eller Røyken kirke-Slemmestad.
Start fra Røyken kirke blir kl. 12.00-12.30.

Løypa er merket med røde bånd. Kulturminner
undervegs er merket og det blir mange over-
raskelser. Lokalkjente guider deltar.

Påmelding ved start. Startkontingent kr. 20,
familie kr. 40. Det er diplomer, bronse-,
sølv- og gullmerker (10 kr). Salg av mat og
drikke samt historisk stoff ved innkomst.

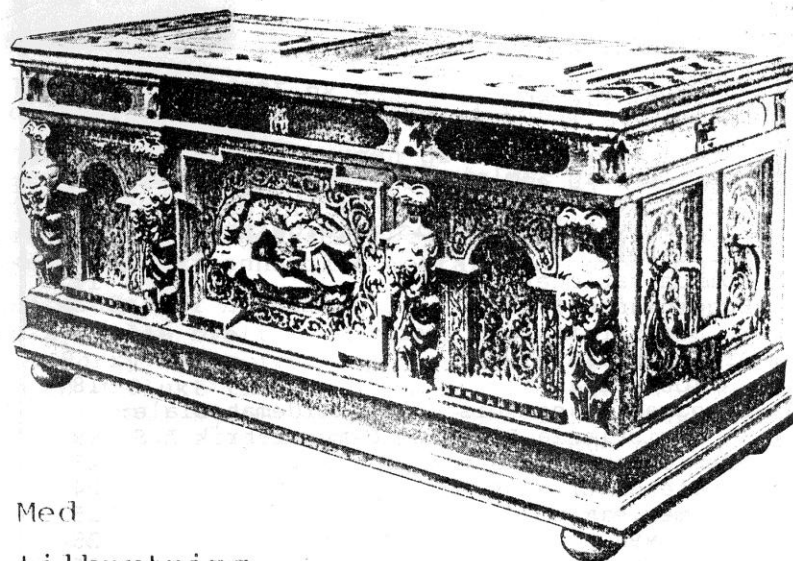
Ta gjerne med venner og bekjente.

HJERTELIG VELKOMMEN

BYGDEMAGASINET

NR 23, SEPTEMBER 1992

Med

tilknytning

til Klemmetsrud:

Evas skapelse

Se side 4

Bygdemagasinet

Krystallveien 37, 3478 Nærsnes

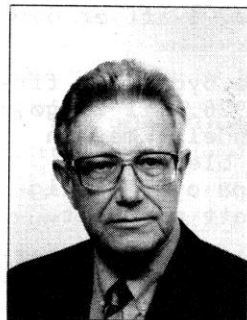
Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Krystallveien 37,
3478 Nærsnes. Tlf. 281254

Innhold	Side
Formannen har ordet	3
I Slemmestad:	
Gravemaskin anno 1927	4
Fra Klemmetsrud:	
Evas skapelse	4
Åros anno 1774:	
Situations Carte	7
Åros:	
Vinol Kleven	10
1917:	
Bil i bygda	10
-utilladelig Samleie-	11
Hyggen anno 1917:	
Samliv til offentlig forargelse?	12
Miile-Pæle	13
Kommunikationer	17
Hyggen anno 1711:	
Dødsstraff for tyveri	18
Arkivmagasinet 1/92:	
Fotografi	18
Fotografiet som historisk kildemateriale:	
Christiania Portland Cementfabrik A/S	19
Premierkonkurransen i nr. 22	23
Premiekonkurranse	24
Nye medlemmer	25
1817-1992 Riksarkivet 175 år	25
Gjallarhorn	26
Ørretavl i Norge	27
En bygdeoriginal:	
Sadelmaker Knutsen	32
Oldtidsmarsjen:	
søndag 20. september	siste side

Bygdemagasinet nr. 23, opplag 500
Redaklsjonen avsluttet 20. august 1992

Formannen har ordet

Vel overstått sommer! De ferierende har hatt maksimale forhold, mens de som skal hende sitt utkomme fra markens hente har hatt trøstesløse tider. Det er vondt å reise rundt i bygda vår og se hvordan enkelte åkrer står.

Tørken har også medført at arbeidet med planering og beplantning ved Kornmagasinet har stått stille. Nå er imidlertid det meste av jorden på plass og plantert. Det resterende arbeide vil

bli utført i løpet av august. Det samme gjelder det resterende malerarbeide på Kornmagasinet.

Utgravningen av gravhaugen på Askestad ble gjennomført etter planene. Det ble funnet gjenstander som tidfestet graven til Vikingetiden. Nærmere undersøkelser av funnet foregår ved Universitetet. Dessverre har vi ennå ikke mottatt en endelig rapport

Som meddelt i Bygdemagasinet nr. 22 ville det bli en hyggelig overraskelse til medlem nr. 400. Det ble Harry Solum fra Asker. Han ble registrert under en utflukt til Høvikvollen i forbindelse med kurset "Bli kjent i egen kommune". Solum har senere fått tildelt de første 20 utgavene av Bygdemagasinet innbundet i skinn.

Kurset "Bli kjent i egen kommune" fikk meget god oppslutning, og vi regner med å gjenta dette på nyåret 1993.

Tilslutningen til laget bare fortsetter. I dag kan vi notere oss for 415 medlemmer. Det er hyggelig å arbeide med den responsen vi møter på alle hold.

Cato L. Christoffersen

formann

I Slemmestad:

Gravemaskin anno 1927

Cementmuseets venner har i løpet av mai og juni restaurert en gammel gravemaskin som i sin tid ble brukt i kalkstensbruddene på Langøya. I alt er det medgått ca 600 dugnadstimer.

Maskinen som veier ca. 100 tonn, ble bygget av firma Shench og Membrock i Hamburg i 1926. Til Langøya utenfor Holmestrand kom den i forbindelse med en større investering i 1927. Samtidig ble anlagt jernbane til transport av kalksten på øya. Tidligere hadde arbeidet foregått stort sett manuelt.

Bemanningen på øya ble redusert fra 150 til 80 personer. Maskinen som ble drevet ved hjelp av elektrisitet og trykkluft var i drift fram til ca. 1952.

Nå vil maskinen få sin permanente plass i parken bak "Portnerstua" ved Norcem's tidligere anlegg i Slemmestad. Her vil den, sammen med en løpering fra den største roterovnen ved sementfabrikken, gå inn som en del av Cementmuseet.

Direktør Lindveit på Teknisk Museum uttaler at dette er den eneste maskinen av sitt slag som er igjen i landet. Den har stor industrihistorisk verdi.

Restaureringen er gjort mulig ved en kjærkommen bevilgning fra Kulturadministrasjonen i Buskerud fylke. Vi retter en spesiell takk til fylkeskonservator Geir Helgen.

for Cementmuseets venner

Cato L. Christoffersen

Fra Klemmetsrud:

Evas skapelse

I Kunstindustrimuseet i Oslo fant jeg en stor og meget vakker kiste. I følge museets notater var kisten kommet fra Klemmetsrud i Røyken.

MUSEETS PROTOKOLL FORTELLER

OK. 7132 Kiste A 14-15 V.y.
Rektangulær. Lokket med to fyllinger i rammeverk og bred vinkelbord i sortfarvet osp?, kanten profilert. Forsarg med tre sortfarvete felter med buete kortsider, midtfelt med nøkkelhull med jernbeslag, mellom feltene og på hver kortsider pålimte, prismeformede klosser. forsiden med tre felter avgrenset av pilastere med englehoder og akantus. feltenes bunn med intarsia av sortfarvet ek og ahorn?.

Akantusranker. Sidefeltene med firkandede halvsøyler som bærer rundbuer, midtfeltene med knekket, profilert ramme med friskulptur: Gud skaper Eva av Adams ribben. Kistens kortsider med felter med intarsia som forsiden og to bøileformede jernhandtak. Fire ben som flate kuler. Nøkkel nr. 35. I en kortsider brennemerke: "VH."

Mål 162 x 71,5 x høyde 81,5 cm.

Norge? 1600-Årenes siste del. Holland?

Gave fra brukseier Baarsrud, Klemmetsrud. 6/6-1903.

Restaurert av snekker Hvitsten. Tresorten bestemt av snekkermester A. Aas, Oslo 1973.

Litt.: International Møbelhaandbog. Ole Haslund M. fl. Bind I side 174.

Negativ nr. M. 1442, L. 571.

FINT SNEKKERARBEIDE

Snekkerarbeidet på kisten er i samsvar med tradisjonen på 1600-tallet. Den er i sin helhet bygget opp med paneler i ramverk. Kisten har tilnærmet perfekte proposjoner. Det er et svært fint samspill mellom lyse og mørke treslag samt fine dybdevirkninger. Snekkerarbeide fra barokktiden.

EVAS SKAPELSE

Det som virkelig fremhever denne kisten som kunsthåndverk av høy klasse er treskjærerarbeidene. Snekker og treskjærer har høyst sannsynlig vært forskjellige personer. For dette var separate håndverksfag.

Motivet "Evas skapelse" pryder forsiden. Hvordan Eva ble skapt er beskrevet i første Mosebok. Herren er ferdig med sitt skaperverk omtrent slik vi kjenner vår naturlige klode i dag. Men han hadde skapt bare ett menneske, nemlig Adam. Ikke rart at Adam følte seg ensom. Det må jeg rette på, tenkte Herren. Dermed lot han Adam falle i dyp søvn. Mens han sov tok Herren et ribben fra Adam og av dette skapte han en kvinne: Eva.

Denne beskrivelsen i bibelen har inspirert mange kunstnere. Men det er et meget vanskelig motiv som selv Michaelangelo hadde problemer med å mestre.

"Evas skapelse" slik den fremstilles i relieffet på kisten er en intens tolking. Adam sover så dypt som det lar seg gjøre. Hodet stikker litt utenfor rammen, muligens for å vise at Adam er helt uvitende til det som skjer bak hans rygg. Herren viser stor aktivitet og "trekker" kvinnen ut fra Adams side. Herren har nærmest noe svevende over seg. Men så skal han jo straks etter forsvinne og overlate jordkloden til Adam og Eva alene. Eva ser undrende på sine omgivelser, godt at hun snart får Adam å støtte seg til i denne store verden - - -

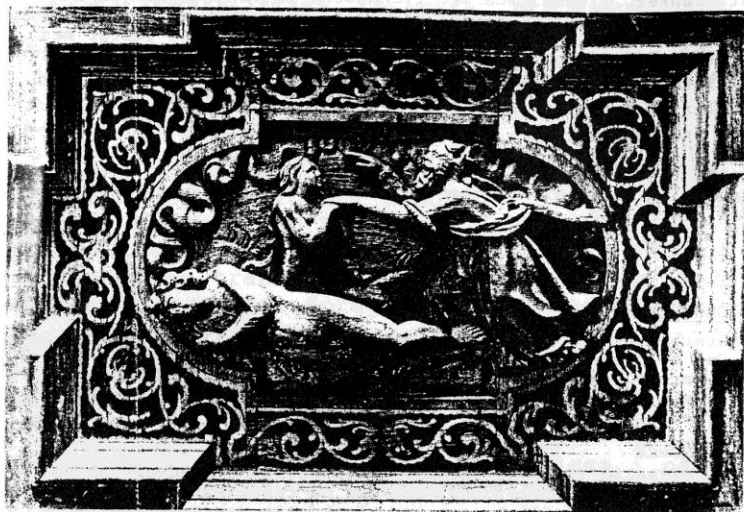
Fotos neste side - - ->

Øverst:

Denne vakre kisten fra Klemmetsrud kan du beskue i Kunstindustrimuseet i Oslo.

Nederst:

"Evas skapelse" med hovedpersonene, en sovende Adam, Eva som "trekkes ut fra Adams ribben og Herren selv.

Fortsetter neste side-->

Brukseier Baarsrud
som forarte kisten
til Kunstindustri-
museet i Oslo.

BRUKSEIER BAARSRUD

Brukseier Baarsrud er indentisk med Thorvald Baarsrud. Han var eier av gården Klemetsrud nordre fra 1885 til 1928. Også gården Bårslrud var han eier og bruker av fra 1886. Den samme Thorvald Baarsrud var bygdas desidert største "isjerre". Fra slutten av 1870-tallet var han eneier til isdriften på Bårslrudtjernet.

Thorvald Baarsrud dro til sjøss allerede som 14-åring. Bare 20 år gammel tok han styrmannseksamen og han var mange år kaptein i utenriksfart. Det er vel rimelig å anta at han har kjøpt kisten som nå befinner seg på Kunstindustrimuseet på en av sine mange reiser.

Ole Sønju

Åros anno 1774:

SITUATIONS CARTE

Vi har fått en del reaksjoner på gjengivelsen av gårdskartet fra Frøtvet i Åros som vi presenterte i Rygdemagasinet nr. 22.

Som nevnt i vår beskrivelse av kartet var det flere navn vi ikke kunne gi noen brukbar forklaring på. Videre var vi fullt klar over at vår forminskede gjengivelse av kartet ikke ville være lett å forstå. Meningen var egentlig bare å gi et lite tidssbilde fra Åros slik det var den gang for lenge, lenge siden.

Bernt B. Svendsen har sendt oss en fyldig beskrivelse både av kartet og navnene. Han påviser forøvrig at nøyaktighetsgraden mellom kart og virkelighet er så som så.

Svendsen har også laget bearbejdede utgaver av kartet. Men heller ikke disse vil få full rettferdighet i trykkeprosessen. Hans beskrivelse gjengir vi imidlertid i sin helhet:

Gode redaktør

Det var en god ide å gjengi det gamle Frøtvetkartet i Bygdemagasinet, bare synd at opptrykket ble så slett. Siden du spør leserne om forklaring av enkelte stedsnavn, har jeg likevel lyst til å komme med noen ord om selve kartet.

Løytnant H. Braun har gjort et pent arbeide da han tegnet, navnsatte og fargela "situasjonskartet", bare med den feil at det stemmer så lite med terrenget. Hans fargerike kompassrose med sidepil til geografisk nord, aviker med hele 34 grader fra virkelig nord, så den bør man glemme om man prøver å gå opp noen av punktene i marka. Åroselva har Brun tegnet i en stor bue fra Åroset til høyden ved Follestadbrua, enda elva her går temmelig rett nord-vest på denne strekning. Dermed kommer Brauns Frøtvetun ca 400m for langt syd som er en ganske betydelig feil. Det er kanskje årsaken til tegneren ikke har lagt inn veien, kalt "Kongeveien mellom Drammen og Drøbak". Han kan ha vært klar over missforholdet siden han bare har markert to punkter. Like vilt er det der han uten sammenheng fortsetter veien en snau kilometer sør for Lille Åros, og da langt vest inne på Skofteruds område, mens veien vitterlig gikk og går øst for Lille Årostunet og stort sett rett syd-nord.

Man kan spør seg, hvorledes tok de berørte parter kartet da "Landmålingsforretningen" var ferdig. Lokalkjente som de var må de ha skjönt feilene.

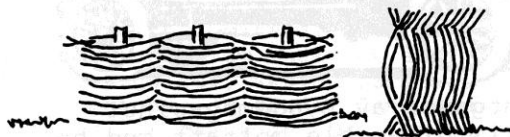
Antagelig må de ha vært godt fornøyde. Delelinjene har vært greie å følge etter beskrivelsene om gjerder, delesteiner, korsmerkede trær, stubber og eiketrær. Dette var faste merker i marka som dengang ikke var å trekke i tvil.

Skrivemåten på kartet med de sammenstilte bokstaver i j var i bruk etter mønster fra plattysk og hollansk, og ble uttalt ei, også der hvor det er brukt Y med to prikker over. Det sier oss at den opurinnelige uttalen Frøytvet da var blitt Freitvet. Utover på 1800-tallet førte lydutviklingen

ei over til ø, Frøtvet, samtidig med Breiholt til Brøholt. Så spør det etter bokstav U på kartet. Den står nederst til venstre på bladet og svarer idag til veidelet noen meter nord for busstoppestedet Skatvet. Herfra går Vinolkleiva bratt opp vel 300 meter. På toppen her er det øst for veien en avrundet høyde som jeg tror må ha vært -vinholen-. I følge Oluf Rygh er navnet sammensatt av vin = eng/gressmark og hol = avrundet høyde. I en fjern fortid kan kulen her ha vært gressledd. Idag står det et hus her, og veien videre nordover går unna bakke.

Lever Hellerne er på Brauns kart avmerket øst for veien. Om vi skal tro at selskapet har målt/skrittet opp veien fra punkt V kan hellerne kanskje finnes noe sør for Kastet, om noen vil leite.

Til bokstav Ö, -En Riis-Gaard. Her er det en feiltolkning. En risgard/gjerde er som ordet sier et gjerde flettet av ris. På skråningen ned mot elva var det vel dengang som nå lauvskog og lettere å sette opp en risgard enn en skigard. En måte er å slå ned staur og flette ris mellom disse, en annen å flette ris loddrett til andre forsterkninger.

Risgard i to varianter.

Når det gjelder Risgar'n regner jeg med at redaktøren har tenkt på Risgar'n i Drammen som de siste 150 år eller mere har vært navnet på en solid granittmolo. Den var bygget for å lede hovedstrømmen i elva til dette løpet slik at dynn og slam ble ført ut på dypt vann slik at man slapp stadige mudringer. Navnet viser at det en gang i en fjern fortid har stått et risgjerde ved Holmen. Det må ha stått så høyt at isgang og flom ikke kunne ta det og det kan nok ha hindret jordfall.

På Brauns kart fra Åros derimot går risgarden rett ned bakken mot elva og kan derfor umulig ha hatt noen rashindrende virkning. På originalkartet er garden merket med en tynn stiplet linje, mens det i Bygdemagasinet har fått en ganske tjukk strek.

Med hilsen
Bernt B. Svendsen

Hjertelig takk til Bernt B. Svendsen.

Åros:

VINOL KLEVEN

I Bygdemagasinet nr. 22 gjenga vi et gårdskart over Frøtvet i Åros datert 1774.

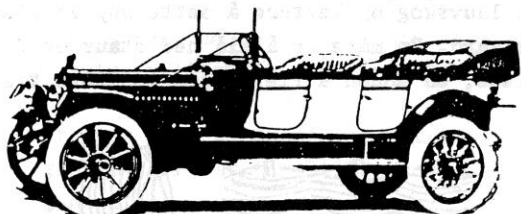
Ett av stedsnavnene på kartet som vi ikke kunne gi noen forklaring på var Vinol Kleven.

I professor Oluf Ryghs Akershus-utgave av "Norske Gaardnavne" fra 1898 er imidlertid Vinnulstad gård i Asker omtalt. Rygh mener Vinnulstad betyr "stedet der elva gjør en sterk sving" (sterk Krumming).

Vi regner derfor med at stedsnavnet Vinol Kleven i Åros betyr "Kleiva der elva gjør en knapp sving". Dette kan forøvrig passe godt med en av de mange buktinger i Åroselva.

Takk til Terje Martinsen og Bjørn Brønner som navneekspert.

Ole

1917: bil i bygda

Vi har i tidligere utgaver av Bygdemagasinet skrevet om den skepsis bilen ble mottatt med her i bygda den første tiden. I 1908 vedtok herredstyret forbud mot bilkjøring på våre bygdeveier etter henstilling fra 108 borgere. Men noen få fikk dispensasjon. Først i mai 1917 ble forbudet opphevet etter forslag fra amtsveistyret.

I Hurum hadde man også et generelt forbud mot biltrafikk. Vi ser f.eks. av et herredstyre-referat derfra i juli 1917 at direktør Aubert på Engene fabrikk fikk tillatelse til å nytte bil mellom Engene og Røyken grense (hvorfra det da var blitt fri ferdsel).

Ole

- utilladelig Samleie -

KONGELIGE ANORDNINGER OG RESKRIPTER.

BØNDERDRENGES OMLØBEN OG SVÆRMERIE NATTETIENDE
TIL PIGERNE I FÆHUSENE ER FORBUDT VED RESKRIPT
4de MARTII 1778, SAALEDES:

Ligesom Kongen forlæter seg til, at alle enstavelige og veltænkende Forældre og Huusfædre søge at afholde deres Børn og Tjenestefolk fra slig utilladelig Nattesværmen: saa befales de og herved i Almindelighed alvortigen dermed at have nøie Inseende, saa at de hverken tillade deres Børn eller Tjenestefolk at foretage sig utilladelig Gierning, eller at imodtage disse Omløberes Besøgelse; men, at de meget mere, til god Skik og Ordens Holdelse, anviser deres Børn og Tjenestefolk af den eene Kion deres Leie Afsondres fra det andet: og dersom nogen, enten Forældre eller Huusfædre, befindes enten ikke at have søgt at afværge saadan Natteløben, eller derved at have seet gennem Fingerne, skal de første Gang straffes med 2 Rdlr. Mulct, anden Gang dobbelt, og 3die Gang, foruten, hensættes paa Vand og Brød i 14 Dage. Ligeledes skal og de, som herefter imod denne Befaling maatte foretage sig disse strafværdige Nattebesøgelser, ansees første Gang med 2 Rdlr. Mulct, anden Gang dobbelt, og desuden hensættes 14 Dage paa Vand og Brød; og tredje Gang tiltales og dømmes til Fæstnings Arbeide efter Omstændighederne paa 3 til 6 Maaneder. Quindfolkene, som, uden at angive det, imodtage disse Nattebesøgelser, skulde første og anden Gang med lige Straf ansees, og tredje Gang dømmes til Tugthuusarbeide paa 3 til 6 Maaneder. De, som angive deslige Forbrydelser, skulde tilfalde den deciterede Mulct; men i vidrig Fald uddelles til Sognets Fattige.

I øvrigt skulde Lennsmænd, Fierdingsmænd og Medhielpere hvis Ombudspligt anlediger og berettiger dem til at komme omkring i Bøigderne, være pligtige, ei alleene at advare og foranstalte, hvad de finde passelig imod utilladelig Samleie, men endog, efter given Anledning, gjøre Undersøgning derom.

Hyggen anno 1917:

SAMLIV TIL OFFENTLIG FORARGELSE?

I tilknytning til vår artikkel "- utilladelig Samleie -" (1778, se foran) har vi bladd i herredstyrereferatene i Røyken fra året 1917. På dette tidspunkt bodde en kvinne og en mann sammen i Hyggen, og de hadde som rimelig kan være barn sammen. Problemet var bare at de ikke var gifte på formell måte.

Trolig har dette vært til forargelse for naboskapet for saken kom opp til behandling i herredstyret. Der fattet man et vedtak som lød om trent slik:

Dette at to ugifte personer bor sammen som ektefolk og avler barn sammen, anser herredstyret utilbørlig og det bør søkes forandret. Men hvorvidt samlivet mellom disse to foregår på en slik måte at det i juridisk forstand vekker offentlig forargelse, tør herredstyret ikke ha noen formening om.

Det var delte oppfatninger blant bygdas kårne i denne saken, ni for og ni mot. Ordfører Jon Leiras dobbeltstemme gjorde utslaget.

Det hører med til historien at politimesteren i Drammen straks etter herredstyrevedtaket satte de to under tiltale etter "kunkubinatparagrafen". Dette skjedde i samråd med statsadvokaten.

"Konkubinatparagrafen" var straffelovens § 379 som fastsatte straff for kvinne og mann som til tross for advarsler fortsatte å leve sammen uten å være viet - og at samlivet var til offentlig forargelse.

Denne paragrafen ble faktisk ikke opphevet før i 1972. På dette tidspunkt hadde den lenge ført en dvaletilværelse.

Miile-Pæle

"SAASOM HER GAAR EY NOGEN ALMINDELIG LANDVEY IGIENNEM SOGNET, SAA FINDIS HER EY HELLER MIILE PÆLE".

I ÅRET 1745 FORFATTET SOGNEPREST PAUL CHR. HOLST EN KORT BESKRIVELSE I 45 PUNKTER OVER RØGENS PRÆSTEGJELD; "IFØLGE AF HØYE ØFRIGHETS ORDRE, INDSENDER IEG HERVED MIN OMSTÅNDELIGE EFTERRETNING, ANGAAENDE EFTERFØLGENDE POSTER, SA VIDT MIG BEKIENT". DEN INNLEDENDE SETNING ER ETT AV MANGE SVAR PÅ DIVERSE SPØRSMÅL SOM BLE STILLET.

DET VAR DEN DANSKE KONG CHRISTIAN 6. SOM BA OM FORSKJELLIGE OPPLYSNINGER FRA ANTENE/PRÆSTEGJELDENE BADE I DANMARK OG NORGE. BLANDT ANNET OM DE RØMERESKE MILESTENER (OLE RØMER). BESKRIVELSEN FRA SOGNEPRESTEN I RØYKEN FINNES I SIN HELHET I A. KILLINGSTADS BOK "RØYKEN BYGD" (RØYKENBOKA).

JEG SKAL I DET ETTERFØLGENDE FORSØKE OG UTDYPE MILEPELENE OPPRINNELSE UTEN Å LAGE NOEN DOKTORGRADS AVHANDLING OM EMNET.

Milestøtter fra 1774 og 1685 (funnet i Lier).

I BEGYNNELSEN AV MIDDELALDEREN KAN MAN I PILGRIMMENES VEILEDNINGER FINNE INFORMASJONER OM REISERUTENE. REISTE MAN FRA ET STED TIL ET ANNET VAR DET GJENGITT I FEKS.: TO DAGERS REISE ELLER EN UKES REISE. DEMANGAL HALTE MAN IKKE VEISTREKNINGER ETTER LENGDER, MEN ETTER REISETID. FØRST I SLUTTEN AV MIDDELALDEREN BEGYNTE MAN Å ANGI AVSTANDER I MIL: ORDET STAMMER FRA DET LATINSKE "MILLE PASSUM" (1000 SKRITT). I ROM, HVORTIL SOM BEKJENT ALLE VEIER FØRER, KAN MAN STADIG PÅ FORUM ROMANUM BETRACKE DEN MARMORBLOKK, HVORFRA OPPMALINGEN AV IMPERIETS HOVEDFERSLESLINJER UTGIKK. DEN DANSKE MIL VAR MYE LENGERE ENN DEN ROMERSKE OG VARIERTE FORØVRIG GJENNOM TIDENE. DEN FANT SITT LEIE OMKRING 7,5 KM. DE DANSKE KONGER FREDRIK 2. OG HANS SØNN CHRISTIAN 4. ANLA, I ARENE 1584 TIL 1642, KONGEVEIER BADE PÅ SJÆLLEND OG JYLLAND. FOR HVER HALVE MIL BLE DET PÅ KONGEVEIENE ANBRACHT MILEPELER MED TAVLER. ALLEREDE I 1885 VAR FLERE AV DEM ØDELAGT AV HÆRVERK OG UVESENET FORTSATTE UNDER CHRISTIAN 4. CHRISTIAN 4. MATTE PALEGGE SINE LENSEMENN Å GJENOPPSETTE "DE STOLPER OG TAVLER". SOM HANS FAR HADDE SATT OPP. SPORENE ETTER DISSE STOLPER OG TAVLER, ER FOR LENGST FORSVUNNET. MEN ORDET MILEPEL LEVER VIDERE. SELV OM PELENE BLE AV STEN. HER HJEMME VAR DE FØRSTE VEIER SOM BLE OPPMALT OG FORSYNT MED MILEPELER - STENER DE SAKALTE "KONGEVEIER". I RØYKEN KAN VI IKKE SHYKKE OSS AV Å HA NOEN KONGEVEIER. MEN DET ER TEMMELIG SIKKERT AT NOE AV "VEISYSTEMET" I VAR BYGD BLE BENYTTET SOM AVLASTNING FOR KONGEVEIER GJENNOM VÅRE T. NABORBYGDER ASKER OG LIER.

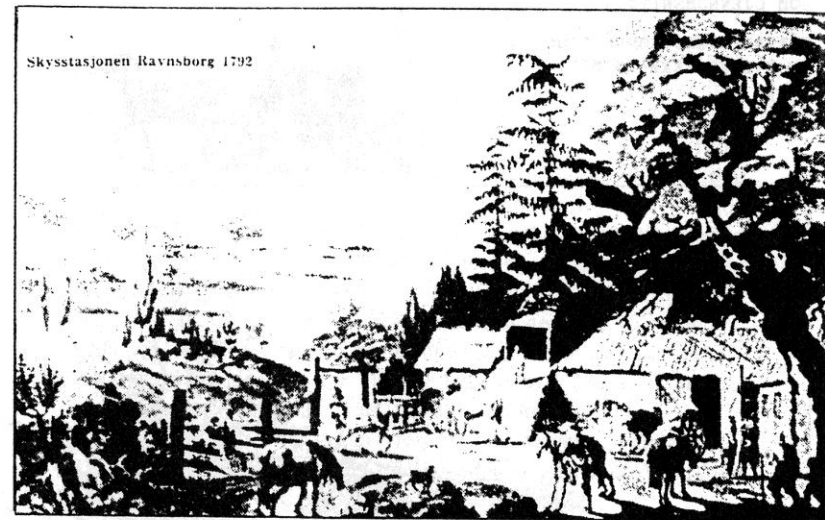

En billett til diligencen mellom Christiania og Drammen.

"DRAMMENSKE KONGE- OG POSTVEI"

JA, DEN BLE HETENDE SA I ANNALENE FOR ETTERTIDEN. MEN DET VAR SØLVFUNDNET PÅ KONGSBERG I 1623 SOM VAR FORANLEDNINGEN TIL HELE VEIANLEGGET. CHRISTIAN KVART VAR RASK. ALLEREDE ÅRET ETTER, I 1624, BLE VEITRAKKET PÅBEGYNT MELLOM KONGSBERG OG HOKKSUND OG GJORT KJØRBA FRA 1630. BØNDENE OMKRING "HOUGSOGNE" OG "ANNEXERNE TIL SØLVBJERGET" MATTE HOLDE BROER OG VEI VEDLIKE MOT Å SLIPPE ANDRE BYRDER. VEIFARET MELLOM BRAGERNES OG HOKKSUND VAR IKKE VERRE ENN AT DEN NYE KONGEN, FREDRIK 3. I 1648 KUNNE TA SEG FREM PÅ STANSMESSIG VIS. DET VAR CHRISTIAN 4. SOM PÅBEGYNT KONGEVEIEN FRA KONGSBERG I 1624, MEN DET VAR HANS ETTERFØLGERE, FREDRIK 3. OG CHRISTIAN 5. SOM LOT DEN FØ VIDERE FRA HOKKSUND TIL BRAGERNES, GJENNOM LIER, ASKER OG BÆRUM. DET ER TEMMELIG SIKKERT AT VEIEN VAR KJØRBAR INN TIL HOVEDSTADEN I ÅRET 1665. DET BLE SATT OPP MILESTENER I ALLE DE TRE NEVNTE BYGDER. DEN GAMLE NORSKE MILEN VAR LIK 18000 ALEN ELLER CA. 11,3 KM. VED OVERGANG TIL DET METRISKE SYSTEM (1875) BLE STENENE FLYTTET TIL 10 KM AVSTANDER.

Skyssstasjonen Ravensborg 1792

TROSS ALLE PALEGG TIL BØNDENE OM VEDLIKEHOLD AV VEIEN, KUNNE MAN OMKRING ÅRHUNDRESKIFTET 1700/1800 NEPPE BRUKE VOGN ELLER KJERRE. ALL TRANSPORT GIKK PÅ HESTERYGGEN VED KLØVSADDEL ELLER VED SLEP. VINTEREN DERIMOT VAR DEN BESTE TID FOR TRANSPORT OVER MYRER, ELVER OG VANN. SE BARE HEN TIL BONDIVANNET OG GJELUMVANNET I ASKER. INGEN KONGEVEIER RIKTIGNOK, NÆRMEST EN AVSTIKKER. MEN VANNENE BLE SNØMAKT I EN MENNESKEALDER PÅ LANGS FRA ASKER TIL HEGGEDAL TIL LENGE ETTER AT JERNBANEN KOM I DRIFT I 1872. SIKKERT TOK OGSÅ KONGEVEIEN ANDRE MER TRANSPORTVENNLIGE RETNINGER NAR SNØEN LA METERHØY FREM TIL LIERDELET. DET ER FRISTENDE Å TRO AT MANGE TRANSPORTER GIKK VIDERE LANGS SKITHEGGA MOT RØYKEN SENTRUM OG VIDERE LANGS OLDTIDSVEIEN OG OVER DRAMSFJORDEN TIL BRAKANES.

LENGDEMÅL I MIDDELALDEREN:

1 KORT ALEN = 47,4 CM,

1 LANG ALEN = 55,3 CM

FRA SLUTTEN AV 1700-TALLET:

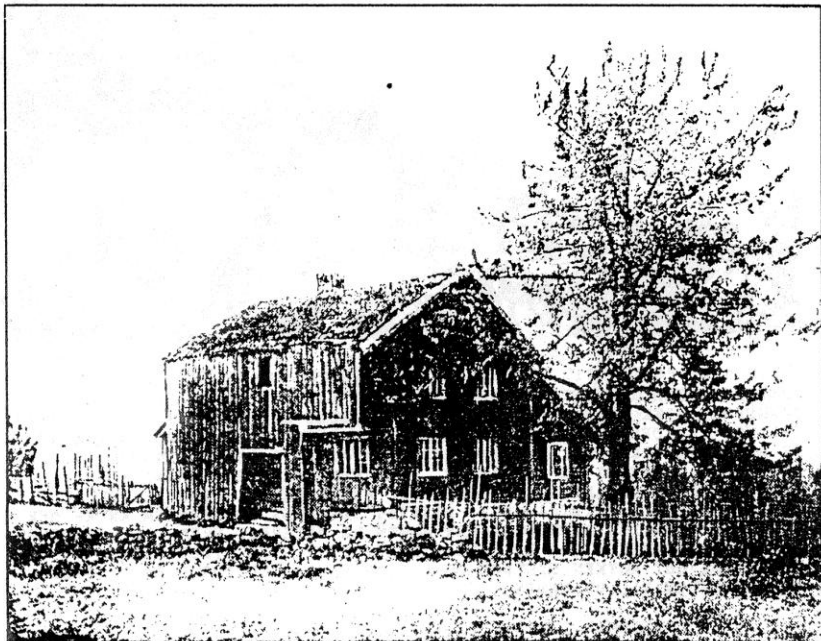
1 NORSK LAND-MIL = 4 FJERDINGER = 18000 ALEN = 11286 METER = CA. 11,3 KM
 1 FJERDING = 4500 ALEN = 2821,5 M
 1 ALEN = 0,627 M
 1 ALEN = 2 RHINLANDSKE FOT = CA. 62,8 CM (FORORDNING 1683).
 1 ALEN = 62,75 CM (FORORDNING 1824).

FORFATTERENS KONKLUSJON: EN ALEN ER IKKE EN ALEN.

I PRAKSIS BLE LIKEVEL EN MIL I FJELL ELLER SKOGSTERRENG REGNET FOR Å VÆRE NOE KORTERE (JFR. RAST).

RAST ER MAL FOR VEILENGDE, OG ER LIK AVSTANDEN MELLOM TO RASTEPLASSER OG DERFOR AV VARIERENDE LENGDE, AVHENGIG AV LENDET. LANGS VEI KUNNE RAST VÆRE OMTRENT AV SAMME LENGDE SOM EN NYERE MIL PÅ 11,3 KM, MEN I KRONGLETE LENDE NOE KORTERE. DET NEVNES 9 KM "ELLER HELST NOKO MEIR" SOM GJENNOMSNIITT.

FORFATTERENS KONKLUSJON:
 EN MIL ER IKKE EN MIL.
 BJØRN

Den gamle Gjellebekk skyss-stasjon i Lier. Huset er forlengt revet.

Kommunikationer

100-års jubileet for unionsoppløsningen med Danmark ble markert på mange vis i 1914. I vårt Amt (fylke) ble bl.a. gitt ut ei bok: BUSKERUD AMT. JUBILÆUMSSKRIFT 1814-1914.

Fra denne boka har vi hentet et lite utsnitt som har sammenheng med Bjørn Brønners artikkel om "Miile-Pæle". Milestøttene som er omtalt i dette utsnittet er indentiske med de vi har avbildet.

Amtets hovedveier

Amtets — og landets — ældste kjørevei, Kongsberg—Haug-sund, blev bygget i aarene 1624—30. Først i 1665 blev veien fortsat til Drammen og Kristiania. Den vedlikeholdtes paa strækningen Darbu—Kongsberg som offentlig hovedvei til ca. 1857, fra hvilken tid den laa nedlagt, men dog brukelig til 1906, da den gjenoptoges som offentlig bygdevei. Som minde fra veibygningen i denne tid has i behold deler av en pragtfuld utstyrt milesten fra 1665, utført i let forvitterlig kalksten og et par milestener fra 1774 i hvit marmor. (Se fotografiet). Stenene fandtes for nogle aar siden paa Lierskogen ved de forlængst nedlagte veier mellem Drammen og Kristiania og beror nu paa folkemuseet paa Bygdø.

Den næste kjørevei var vistnok først den i 1804 byggde vei over Krokskogen, nedlagt som offentlig omkring 1850.

Inden 1830 var der bygget følgende hovedveier i amtet:

1. Fra Drammen gjennom Lier (Paradisbakkerne) til Askerdelet (og videre til Kristiania).
2. Fra Drammen gjennom Røken og Hurum til Slottet (Drøbaksund).
3. Fra Drammen om Haugsund til Kongsberg og videre gjennom Sandsvær, (mot Larvik) samt fra Kongsberg gjennom Numedal til Veggli.
4. Fra Haugsund til Hønefoss (om Weien) og videre gjennom Soknedalen, Krødsherred og Hallingdal til Hol.
5. Fra Krokskogen (og Kristiania) over Krokkleven til Norderhov (og Hønefoss) og delet mot Jevnaker i Kristians amt og Hønefoss—Klækken (1833).

Hyggen anno 1711:

Dödsstraff for tyveri

I året 1710 ble det stjålet ei tønne havremel og ett pund smør fra et hus på Hyggenstranden.

Det tok litt tid før tyveriet ble oppklart. Men i mai året etter sto to drammensere av svensk herkomst for Bragernes byrett hvor de ble dømt for tyveriet i Hyggen samt et tyvetalls andre tyverier. Ved en anledning hadde de stjålet hele 300 riksdaler fra tollboden i Drammen.

Etter at byrettsdommen var anket, ble begge dømt i rådhusretten i Christiania 5. juni 1711 til "å dø i galgen og således deres liv lide og unngjelde for de begåtte handlinger". 17. november samme år ble dødsdommene stadfestet av overhoffretten. Og 19. mars året etter ga kongen sin påtegning på et brev til stiftsamtmannen med befaling om at dommene skulle eksekveres.

Skarpretterens lønn for å fullbyrde dommene var på denne tid:

For en å henge..... 10 riksdaler

For en igjen av galgen å nedta .. 4 riksdaler

Bruk av galge ved fullbyrdelse av dødsstraffer ble ikke avskaffet i Norge før i året 1815.

Ole

Arkivmagasinet 1/92:

F O T O G R A F I

Bladet ARKIVMAGASINET er en publikasjon som utgis fra Riksarkivet med tre nummer i året. I nummer 1/92 er innholdet i alt vesentlig konsentrert om fotografiet som historisk kilde.

Av innholdet bør artiklen "Fotografier som historisk kildemateriale - Christiania Portland Cementfabrik A/S" ha spesiell interesse for våre lesere. Artiklen beskriver hvordan fotografiet nyttes for å belyse sementproduksjonens historie. Sementmuseet i Slemmestad har ca. 750 fotos i sin samling.

Med Arkivmagasinets tillatelse gjengir vi artiklen.

Ole

FOTOGRAFIER SOM HISTORISK KILDEMATERIALE - CHRISTIANIA PORTLAND CEMENTFABRIK A/S

Brita Rikheim

På Slemmestad i Røyken har det vært produsert sement siden 1889. Da det ble endelig avgjort at produksjonen skulle nedlegges, ønsket bedriften, Norcem A.S. og Røyken Kommune å ta vare på dokumentasjon om fabrikkens og lokalsamfunnets utvikling. Norsk Kulturråd hadde allerede utpekt den som bevaringsverdig representant for norsk sementindustri. Derfor finansierte de tre i fellesskap et prosjekt for å bevare kildemateriale om Christiania Portland Cementfabrik A/S, senere Norcem A.S. Undertegnede ble utlånt fra Riksarkivet for å lede prosjektet.

Første ledd i arbeidet var å skaffe oversikt over hva som fantes av historisk materiale. Bedriftsarkivet er relativt godt bevart. I tillegg finnes det en stor fotografisamling. En tidligere ingeniør ved bedriften påtok seg å registrere den. Han er født på Slemmestad og har hatt et langt liv i firmaets tjeneste. Derfor har han et inngående kjennskap til sementproduksjonen. Dessuten kjenner han personlig mange av arbeiderne og funksjonærene helt fra barndommen.

Ved hjelp av hans inngående kjennskap til miljøet var det mulig å få navn på en stor del av personene på bildene. Til nå er det registrert ca. 750 fotografier. Arkivet med styreprotokoller og diverse personalprotokoller var til god støtte. Hele tiden under arbeidet ble det vist stor interesse fra ansatte og pensjonister. De hjalp med identifiseringen av bildene, supplerte fotosamlingen og gav museet gjenstander med tilknytning til fabrikkens.

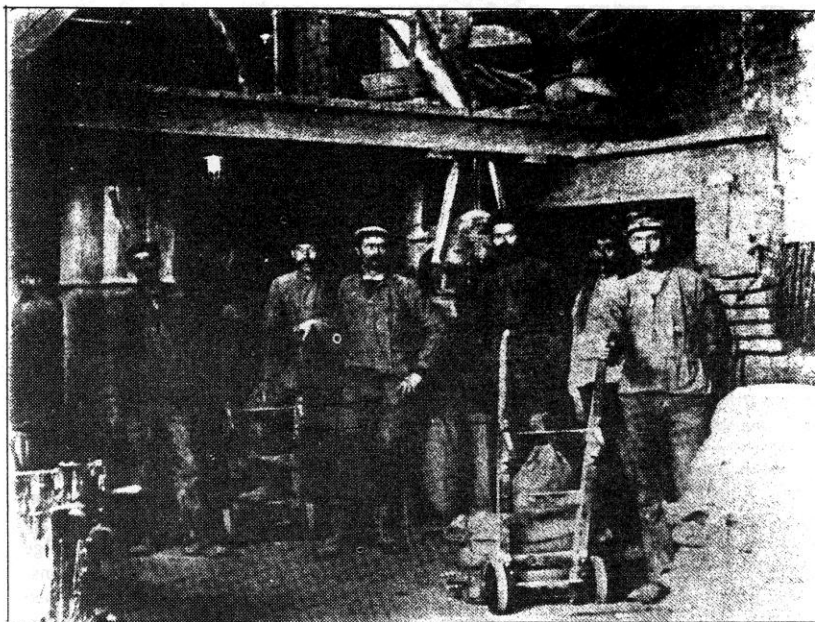
Norcem nøyde seg ikke med passivt å bevare kildematerialet. Bedriften ville også formidle kunnskap om sin historie ved å lage en utstilling. Produksjonsutstyret på en sementfabrik

har så store dimensjoner at det er urealistisk å bevare det som det er. Bare den siste sementovnen var 160 m lang. Derimot ga det rike fotografiske materialet som forelå, anledning til å lage en utstilling av fotografier med forklarende tekster og supplert med en del bevarte gjenstander.

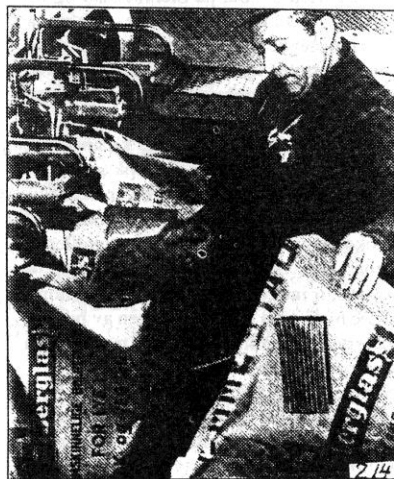
Utstillingen har tre emner. Det første er produksjon av sement. De første bildene viser hvorledes det viktigste råstoffet kalkstein brytes fra Langøya utenfor Holmestrand. Flyfoto er tatt med ca. 10 års mellomrom. De viser hvorledes bruddene ble videre og dypere. På en serie bilder kan man følge steinen på lekere til Slemmestad og på transportbånd til møllene. Steinmelet blandes med vann til slam, og dette mates inn i roterovnene. Ut av roterovnene kommer klinker som så males til ferdig sement som pakkes og distribueres pr. båt eller bil.

Det billedmaterialet som foreligger, er oppstått på forskjellige måter. Noen bilder er beregnet på å presentere fabrikkens jubileumsbøker eller på utstillinger. Andre er tatt for å beskrive prosessen f.eks. i faglige artikler, mens andre igjen er tatt for å vise skader på deler som må skiftes ut. Derfor fantes det fotos som var tatt innvendig i møller og ovner og detaljbilder som forklarer prosessen.

Fabrikkens har kontinuerlig vært under modernisering. Når kapasiteten ett sted ble utvidet, var det nødvendig å utvide resten av anlegget tilsvarende. Det finnes bilder fra hele den perioden fabrikkens har vært i gang, og en får derfor et godt innblikk i hvorledes arbeidsprosessen og produksjonsutstyret har forandret seg. De eldste bildene viser sjaktovnene hvor sementen ble brent i porsjoner,

Disse to bildene viser 50 års utvikling i pakkeriet og forandring av arbeidsmiljøet. Arbeiderne er fotografert inne i pakkeriet. Rommet virker mørkt, bare opplyst av en liten lampe i taket. Jutesekkene fylles fra røret i bakgrunnen. Derfra må de løftes på trallen og flyttes til vekten til venstre, så må sekkene knyttes sammen med snøret som henger på veggen til høyre og stables. Tralle og trillebår var hjelpemidlene den gang. Det var mange tunge løft. Sekkene veide 57 kg mot nå 40.

Mannen til høyre sitter ved en maskin som nå er anmoderne. Det er ikke lenger nødvendig å tre den tomme sekken på tuten. Jutesekken er forlengst erstattet av papirsekk. I dag går all pakking og stabling av sekker helt autom-

og materialet måtte trilles til og fra ovnene på trillebår. På nyere bilder ser man avanserte transportsystemer og kontrollrom hvor en mann sitter og styrer prosessen.

Hvorledes har det vært å arbeide på fabrikk? Bildene forteller en god del om arbeidsmiljøet. En "spiseforretning" fantes tidlig, men den var svært enkel sammenlignet med kantinen fra 1950-årene. Arbeidslokalene var tidligere mørke og dårlig opplyst. Maskinene hadde kraftoverføringer via remmer på kryss og tvers. De nye verkstedene var lyse og luftige, og med elektriske presisjonsmaskiner. Hjelmer og annet sikkerhetsutstyr er ikke å se på eldre bilder.

Emne nr. to er lokalsamfunnets fremvekst rundt fabrikk. Da fabrikk ble anlagt, lå

det bare noen bondegårder på stedet. Så snart fabrikk var i gang, var det nødvendig å skaffe boliger. Stadig trengtes flere boliger til arbeidere, til formenn og til funksjonærer. Bilder tatt fra samme sted med års mellomrom illustrerer utviklingen. Etter boligene kom det skole, forretninger, bad og busstasjon.

Bildene forteller også om folks fritid. Fagforeningen markerte seg, og første mai var årets store festdag. Det er bilder både av sangforeningen og av musikkorpsset. Siden fabrikk lå ved sjøen, var det rik anledning til sjøliv og fiske. Det ligger mange småbåter fortøyd ved bryggene.

Tredje emne for utstillingen er anvendelsen av sement. Bildene viser hvorledes betongen preger vår tid. Bygninger, broer, veier og

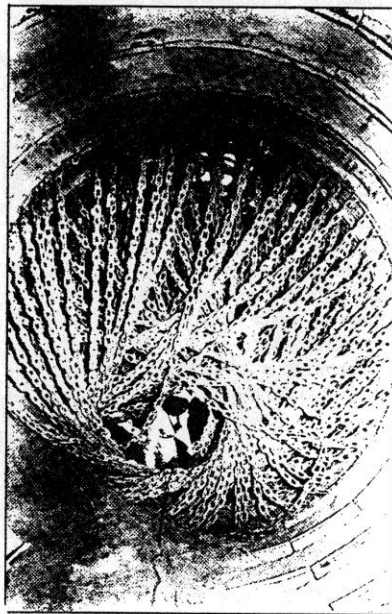

De fleste av personene på bildet fra 1899 er kjent, og da kan man følge dem og deres familie gjennom flere generasjoner. Kvinnen i midten var datter til en av arbeiderne på fabrikk. Da hun giftet seg med en av arbeiderne, sluttet hun selv ved fabrikk. Mannen var aktiv i fagforening og i kommunestyret. Sønnene arbeidet også ved fabrikk og oppnådde medalje for lang tjeneste. Det finnes fotografier av de andre familiemedlemmene i samlingen også.

damanlegg har fått sin form bestemt av betongens muligheter. Her kan man også vise til arkivet. Regnskapsbøkene dokumenterer når bedriften leverte sementen.

Uten opplysninger om navn, tid og sted er bildene mindre verdt. Arkivet har eksakte opplysninger om styrebeslutninger, om produksjonsmengder og priser. Det finnes protokoller som forteller hvor arbeiderne kom fra, hva de tjente, hvor de bodde og hva barna het. På den måten kan man følge familiene gjennom generasjoner. Bildene synliggjør historien. De gir navnene i protokollene et ansikt, og de forteller meget om miljøet og teknologiens utvikling. Fordi fotosamlingen på Slemmestad er så godt beskrevet, gir den sammen med arkivet god anledning til å sette seg inn i sementproduksjonens historie og lokalsamfunnets utvikling.

Utstillingen er nå blitt permanent og har fått lokaler i tilknytning til kommunebiblioteket. På den måten er muséet sikret faste åpningstider. Det er først og fremst beregnet på lokalbefolkningen. For dem er bildene også familiebilder. Det er innledet et samarbeid med skolene som innebærer at elevene besøker muséet som ledd i undervisningen. Muséet bør også ha interesse i et videre perspektiv som dokumentasjon av en del av norsk industrihistorie.

Inspeksjon av sementovnen innvendig. Kjettingene øverst i ovnen skal gi større overflate for at slammet skal avgi fuktigheten raskere. Mannen blir liten i forhold til omgivelsene.

Bladet Arkivmagasinet koster 60 kr i året i abonnement (3 nr), i løssalg 20 kr.
Utgiver: Riksarkivet, Folke Bernadottesv. 21,
Postboks 10, Kringsjå, 0807 Oslo

Premiekonkurransen i nr. 22

Riktig løsning: ØSEKAR FOR BÅT

I bygdeboka er det fortalt om tilvirkningen og et par knipper med øsekar er avbildet (på side 211 i boka).

Jonn Bakken i Hyggen forteller i sin løsning av oppgaven at øsekarene ble laget i Hyggen for salg helt til frem i 1930-årene.

Øsekarene ble dels også brukt til bl.a. også brukt til korn, mel og salt. Derfor har vi godtatt også dette som riktig løsning på oppgaven.

Vi mottok ni forslag til løsninger. Alle ble godtatt. Derfor måtte det loddtrekning til for å kåre to vinnere. De heldige er:

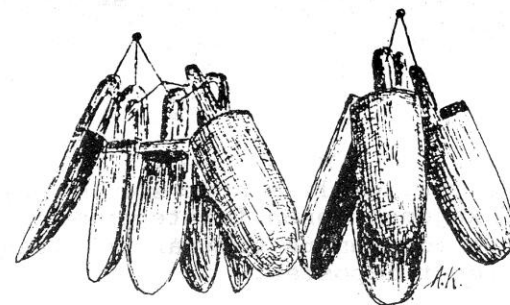
Siv Leren, Slemmestad

Ragnhild von Krogh, Slemmestad

Begge har fått premie tilsendt i posten.

Vi gratulerer vinnerne og takker alle som deltok. Dere som ikke var så heldige å bli trukket ut ønsker vi bedre lykke neste gang.

Ny premiekonkurranse finner du annet sted i denne utgaven av Bygdemagasinet.

Historielagets øsekar er en gave fra familien Flater i Røyken.

Premiekonkurranse

Av harver har det vært svært mange typer og varianter gjennom årene.

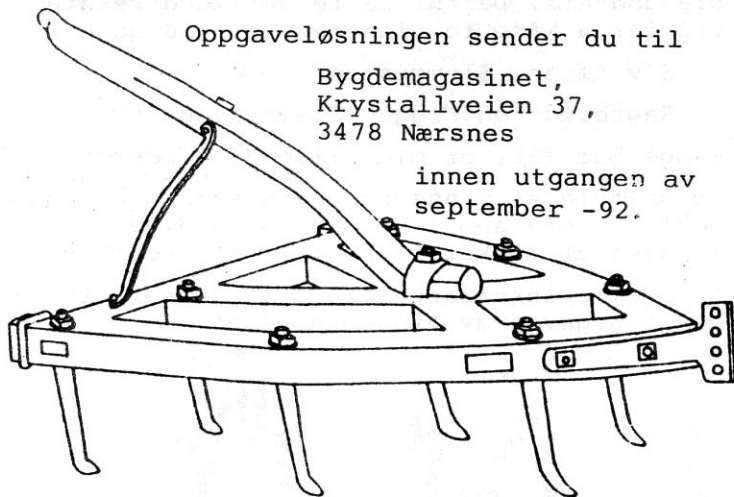
Også i historielagets samling finnes en harv. Denne harven er av en spesiell type som var i bruk på Østlandet (og i Røyken) fra 1830-årene og utover. Denne typen harv var særlig godt egnet til bearbeiding av leirjord.

Oppgaven går ut på å finne frem til det riktige navnet på denne typen harv.

Oppgaveløsningen sender du til

Bygdemagasinet,
Krystallveien 37,
3478 Nærsnes

innen utgangen av
september -92.

Blant de riktige løsninger som er kommet til redaksjonen innen fristens utløp trekker vi ut to vinnere som får en liten premie tilsendt i posten.

L Y K K E T I L

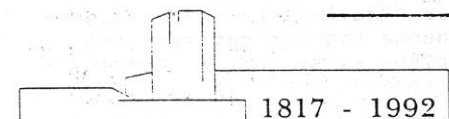
Nye medlemmer

Etter at redaksjonen av Bygdemagasinet nr 22 ble avsluttet 20. april har disse blitt medlemmer i Røyken historielag:

Aasgaard, Else	3440 Røyken
Aasgaard, Gabriel	3440 Røyken
Ask, Jan Erik	3442 Hyggen
Festø, Sindre	3470 Slemmestad
Flåten, Lars	3477 Båtstø
Grette, Jon G.	3440 Røyken
Kaspersen, Berit og Vidar	3440 Røyken
Kirkaune, Ingrid	3474 Åros
Kolbrekk, Marit	3440 Røyken
Kristiansen, Ingjerd	3440 Røyken
Lind, Truls	3472 Bødalen
Negård, Per A.	3472 Bødalen
Nygård, Hege	3470 Slemmestad
Nygård, Steinar	3470 Slemmestad
Ramton, Hans	3478 Nærsnes
Rype, Lill Tove	3430 Spikkestad
Solum, Harry	1370 Asker
Stensdal, Kari og Knut	3477 Båtstø
Sørensen, Mette	3470 Slemmestad
Wangen, Else og Andreas	3430 Spikkestad
Østlie, Arne	3370 Slemmestad

Vi ønsker dere alle hjertelig velkommen i Røyken historielag.

Ole

1817 - 1992

Riksarkivet 175 år

Opprettelsen av Riksarkivet i 1817 hadde sammenheng med markeringen av at vi var blitt en egen norsk stat etter "skilsmissen" fra Danmark i 1814. Til denne institusjonen må statsadministrasjonen levere alle arkivsaker av historisk verdi.

-historien om folkets liv,
det er det som er et Riksarkiv-

skriver Lars Kalvik i sin prolog til jubileet.

Jubileet er markert på mange måter. Vi nevner fjernsynsprogram, seminarer og utstillinger. Bladet Arkivmagasinet nr. 2/92 er i sin helhet en markering av Riksarkivets 175-års jubileum. For første gang på disse 175 årene er det gitt ut en samlet "Håndbok for Riksarkivet". Hele 640 sider med oversikter over alle arkiver som Riksarkivet oppbevarer. Der er mangt av interesse -også for en lokalhistoriker-

Boka kan kjøpes hos alle bokhandlere og prisen er 195 kroner innbundet.

Gjallarhorn

TIDSSKRIFT FOR
Slektshistorielaget
Vestfold-Buskerud

Medlemmer av Slektshistorielaget Vestfold-Buskerud gjes-ter Røyken historielag søndag 23. august. (Redaksjonen av dette Bygdemagasinet avsluttet 20. august).

Programet starter med omvisning i Røyken kirke kl. 13.00 (Ved undertegnede). Deretter møte sammen med Røyken historielags medlemmer i Kornmagasinet. Emne: slektshistorie, omvisning i bygdesamlingen og lysbilder fra Røyken.

Foreningens medlemsblad heter "Gjallarhorn". Juni-utgaven er nr. 9, 5. årgang. I denne utgaven har man gjen-gitt en gammel tegning av Røyken kirke samt Kornmagasin-et. Røykenmanntal 1664 er også med.

Juni-utgaven er på hele 72 sider og inneholder en mengde slektshistorisk stoff, bl.a. fra Eiker. Spørsmål- og svar-spalte hører også med.

Møteprogram og medlemsblad vitner om en forening med stor aktivitet og mange tilbud til sine medlemmer.

Om man kan tenke seg å bli medlem av denne foreningen tar man kontakt med kassereren:

Georg Iversen,
Arnadal, 3240 Andebu, tlf. 033-39195

Medlemskontingenten er 100 kroner året.

Ole Sønju

Ørretavl i Norge.

En ny norsk „storindustri“.

Olaf Styrmoe og A/S Ørretfiske i Røken.

I år er det 80 år siden firmaet A/S Ørretfiske i Åros ble etablert. Men allerede i 1921 ble virksomheten avviklet.

Også bygdeboka har en kort beretning om virksomheten og vi har hatt korte omtaler i Bygdemagasinet.

Forleden mottok vi via Røyken kommune et avisutklipp fra en grunneier i Åros, Harald J. Styrmoe. Klippet er hentet fra Morgenbladet søndag 11. marts 1917. Avisens to første sider var nesten i sin helhet viet en artikkel med tittel:

Ørretavl i Norge

En ny norsk "storindustri"

Olaf Styrmoe og A/S Ørretfiske i Røken

I følge artikkelen var det noe av en pionervirksomhet som ble drevet her i bygda den gang.

Artikkelen tar innledningsvis for seg de -etter forfatterens mening- mangelfulle måter å skjytte skogbruk og ferskvannsfiske på her i landet. Også tysk og dansk klekking av ørrettyngel er omtalt.

Og sannelig var dette pionervirksomhet. I dag oppdrettes og slaktes det ca. 150.000 tonn fisk til en førstehandsverdi på nesten 5 milliarder kroner her i landet.

Vi gjengir artikkelen fra Morgenbladet for den delen som gjelder Røyken. Stoffet var ledsaget av et betydelig billedmateriale. Men kvaliteten på disse egner seg ikke særlig til gjengivelse i vårt blad. Derfor forsøker vi bare med et par av fotografiene.

Ole

Imidlertid hadde jeg ifjor sommer anledning til at se en anstalt, hvis leder gjennom mange aars taalmødig arbeide og mange forsøk har naadd et efter-mit skjøn imponerende resultat. Endnu er ikke alle vanskeligheter overvundne, men allerede nu kan foretagendet betegnes som en vakker sukses baade med hensyn til ørretproduksjonen, kvantitativt og kvalitativt, og med hensyn til det økonomiske utbytte.

Av let forstaaelige grunde har lederen, disponent Olav Styrmoen, a.s. Ørretfisket, Røken, ikke villet ha foretagendet offentlig omtalt for han til en viss grad kunde si, at han var naadd dit han vilde. Men nu er ialfald saa meget opnaadd, at man kan betegne det som en seier for norsk foretag-somhet. Bedriften har været under stadig utvidelse, og der anstilles av den passionerede leder altid nye eksperimenter. For mig var mit besøk en overordentlig morsom oplevelse, og det vil ogsaa andre si, som har hat adgang til Olav Styrmoes ørretdamme, hvor jeg — under en partiel tørlægning — har set 2—3000 kilo ørret boltre sig muntert sammen, og hvor man kan iagttatte ørreten i alle utviklingsstadier fra den mindste yngel til tremarks velnærede karer, færdige til at vandre til Karl A. Jensen.

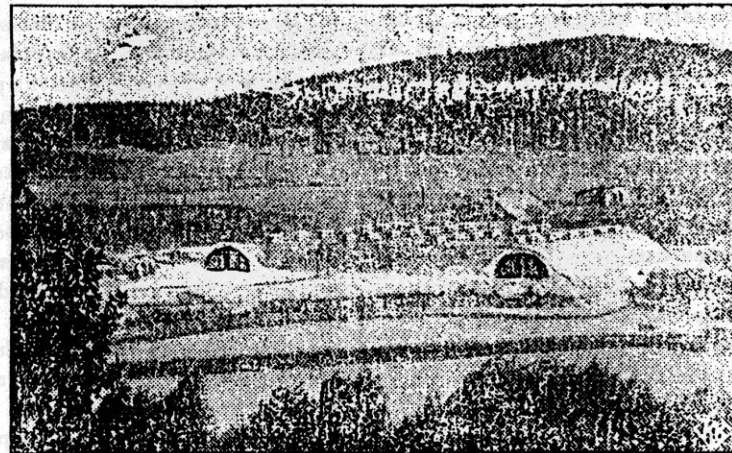
*

Det var i 1896, at Styrmoen første gang, efter at ha studeret tysk literatur paa dette omraade, kom paa tanken om at eksperimentere med kunstig utklækning av ørret. Han anla samme aar to yngeldamme paa Dannevik ved Drammen, kjøpte ca. 30,000 stykker ørretrogn, som blev klækket og paa et halvt aars tid blev foret op til en gjennomsnittsstørrelse av ca. 15 cm. — Under en høstflom gik imidlertid dammene paa Drammenselven, idet dæmningen, som var sat bort til og utført av en kontraktør, brast.

I 1909 reiste Styrmoen til Danmark, hvor han studerte de danske anlæg for utklækning og foring av ørret. Og det følgende aar blev de første anlæg i noget større stil bygget ved Risør. — Efter to aars drift, hvorunder fisken i et antal av ca. 70,000 blev bragt frem til en gjennomsnittsstørrelse av 20 cm., maatte anlægget nedlægges, idet det svenske konsortium, som financierte det, gik konkurs.

Vaaren 1912 traf Styrmoen sammen med direktør Alf Whist og verkseier Chr. Christensen, som besluttet at financiere et nyt anlæg.

Efter en noie undersøkelse av de vasdrag rundt Christianiafjorden, som kunde egne sig for et saadant anlæg, fæstet man sig ved Aarøselven i Røken, og allerede samme vaar blev der etpar km. fra

Gjennemgang ved belondammens lverender.

denne elvs utløp anlagt et provisorisk klækkeri samt to aapne jorddamme for den færdigklækkede yngel. — Rognen blev kjøpt i Danmark.

Anlæggets første del staar nu paa det nærmeste færdig. Det utgjøres av 6 overdækkede cementdamme, hver paa 5×34 meter med en gjennomsnittlig dybde paa 1.5 meter. Besætningen bestaar nu av henved 1 million ørret, hvis størrelse varierer fra etpar cm. til 50 cm. alt efter alderen. Sorteringen foregaar fuldstændig automatisk ved en sindrigh silanordning mellem de enkelte damme. Denne regulering, hvorved der sørges for, at like børn leker sammen, er absolut nødvendig: enhver fisker vet, at ørreten er en farlig

rovfisk,*) ikke mindst for sin egen familie. Nogen faa store ørreter kan i et mindre vand ryddiggjøre saa grundig, at man endog for fiskebestandens skyld har prøvet at rense det. I en fiskedam maa derfor selvfølgelig ikke de store røvere slippes løs blandt de stakkars smaa.

Ogsaa dammenes renhold sker automatisk ved en egen anordning av strømtilførselen.

Færdig disse 6 færdige cementdamme har man 4 aapne jorddamme, hvorav den største er paa ca. 10 maal. I disse damme sættes yngelen umiddelbart efter utklækningen. Den tilbringer her

*) Jeg har selv engang i en ørret paa 3 merker fundet et nylagt lømm.

det første halve aar av sin tilværelse for saa senere at flyttes til de overdækkede cementdamme.

For vandtilførselen er der et stykke ovenfor disse damme anlagt en stor indtagsdam, hvis dæmning har en højde av 9 meter og en længde av 38 meter i toppen. Denne dam er paa ca. 40,000 kubikmeter. Vandet føres herfra til en fordelingskum, hvorfra man kan regulere vandtilførselen til de enkelte fiskedamme.

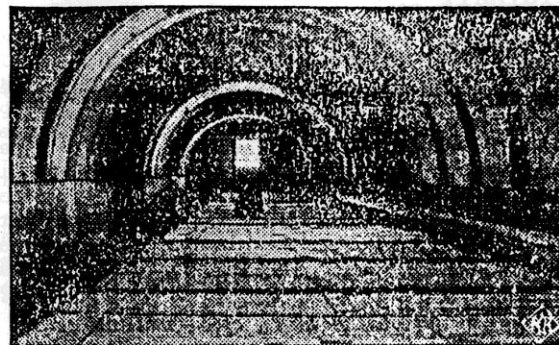
En km. højere oppe i elven ligger en anden indtagsdam av omtrent samme størrelse som den første. Selskapet regulerer desuten ca. 15 km. højere oppe i Aaroselven det store Gjellumvand, saaledes at vandtilførselen til enhver tid er sikret.

De 6 cementdammes bund og sider dannes av armeret finudset beton og taket av et buhvælv, ligeledes av armeret beton. Styrmoen har faat patent paa de buer og planker av beton, som anvendes hertil. De udmerker sig ved stor styrke i forhold til dimensionerne og omkostningerne. Oppe paa disse dammes tak er der lagt et tykkere jordlag, hvorved der end yderligere sikres en jevn temperatur i dammene sommer som vinter. Der er endvidere paa takene anbragt store vinduskasser, som skaffer det nødvendige lys. — For enderne av disse 6 overdækkede damme løper en overdækket halvbugang.

Meget interessant var dæmningen for den øverste indtagsdam: Denne dam er som før nævnt paa ca. 40,000 kubikmeter. Dæmningen er 20 m. lang og 3 m. høj med en bredde av 13 cm. Den bestaar av 2 store halvbuer. Disse dannes begge av den samme sort betonbuer, som bærer fiskedammenes tak. De er lagt ovenpaa hinanden og sammenbundne med cement og vertikale længdeløpere. Mot denne dæmning gaar der hver vaar voldsom flom med svær isgang, og der har nok været dem, som saa paa anlægget med megen mistro. Men det har nu vaar efter vaar staat sin prøve.

Den maate, hvorpaa Styrmoen har forstaat at utnytte terrænet, og de tekniske metoder, han har anvendt, har i væsentlig grad bidraget til at gjøre anlægget billigt. Derimot er det blit en del forsinket paa grund av de vanskelige arbejdsforhold.

Den million ørret, som besætningen nu utgjør, er dels almindelig norsk ørret, dels dansk regnbueørret. Men desuten har man ca. 10,000 laks, og Styrmoen eksperimenterer nu med at ta avkom av laks og røiel. Avkommet tegner udmerket. Hvis man virkelig skulde kunne opelske nye typer av lakse(ørret)-familien, bestemme kjødets farve osv., vilde det unegtelig være en smuk triumf! Ørretens kjødfarve avhænger i fri tilstand vistnok baade av bunden

Midlertidig klækkeri.

og av ernæringen; som bekjendt finder man i samme fjeldvand meget varierende typer, som synes bestemt av sit specielle opholdssted, og som kan skifte utseende ved at overflyttes. Her er naturligvis ved kunstig opdræt endnu mange erfaringer at hente. Røkenørreten er fet og kraftig og vokser hurtig. Dette skyldes først de gode damme, der har jevn temperatur året rundt, den rike vandtilførsel og det udmerkede arrangement for dammenes selvrensning, men dernæst naturlig ogsaa — og ikke mindst — at foderspørsmålet er blit særdeles heldigt løst. Sundhetstilstanden er god og selvdød meget sjelden.

Meget morsomt var det at se, hvorledes alt var omhyggelig ut-

nyttet. Over dammene er der saaledes et større haveanlæg: gjødningen skaffer ørreten!

Naar etpar aar er gaat, vil man ved anlæggene faa en stamfiskbesætning, som vil kunne fornyne landet med en — efter norske forhold — overordentlig stor mængde rogn og sættefisk (fisk fra 8 til 16 cm. lang).

Styrmoen har omfattende videre planer. Der er under bygning 6 nye overdækkede damme av samme type som de her skildrede. Disse blir færdige til sommeren.

Saavidt jeg kan forstaa er der her — efter mange undersøkelser og mange vanskeligheder — grundlagt en bedrift, som har stor nationaløkonomisk interesse.

Hjalmar Christensen.

Kilde:

Morgenbladet, søndag morgen 11. marts 1917.

En bygdeoriginal:

Sadelmaker Knutsen

Røykenbøringer av litt eldre årgang vil minnes sadelmaker Georg Knutsen. Og de minnes ham med et smil.

"Salmakern" var en bygdeoriginal som virkelig satte farge på tilværelsen. Rik på gods og gull var han ikke, men fristet tilværelsen i ei brakke i sørhellinga av Gleinåsen i Midtbygda. Og der døde han for bortimot tretti år siden. Helt til sin siste levedag på denne jord var han i arbeid. Den siste dagen i Åros, etter endt jobb kjøpte han ei flaske øl i butikken, tok bussen hjem og døde samme kveld.

Sadelmaker Georg Knutsen i kjent positur. Men han er ikke eier av den flotte bilen.

Foto utlånt av Såtvedt, Spikkestad.

Det fortelles mange historier om "Salmakern". En gang det skulle være hopprenn i Kjoskollen på Spikkestad overtalte Sigurd Dauerud sadelmaker Knutsen til å åpne rennet. Om han så gjorde skulle han få ei jernbanebukse av Sigurd. "Salmakern" var langt fra noen skihopper, men jernbanebuksa ville han gjerne ha. Dermed fikk han et par ski på beina og satte utfor iført frakk og hatt. Som rimelig kan være ble det et kort sjev. Han landa på baken oppe på kulen og trilla kant i kant nedover unna-rennet.

Men "Salmakern" kom uskadd fra det - og bukse han ønsket seg var hans.

Dette var omkring 20-åra eller så.

I helt unge år hadde forøvrig Knutsen vært turner. Så helt uten idrettslig bakgrunn var han ikke.

Sadelmaker Knutsen
åpner hopprenn i
Kjoskollen

"Salmakern" lignet forøvrig litt på den britiske statsmannen Winston Churchill og det ble ofte spøkt med det.

I en garasjekrok ved Røyken meieri drev "Salmakern" litt verkstedvirksomhet med stopping av divaner o.l. Ved en anledning hadde han bursdagsselskap i verkstedet sitt. Det skjedde en søndag formiddag. Tilstede var bestyrer Bryhn på meieriet, kjøpmann Espeseth, Gulliksen og lensmannsbetjent Berget. Bursdagspresangen var hatt, stakk og sigar. Og sadelmaker Knutsen ble kledd ut slik at han liknet akkurat den berømte britiske statsmannen. "Salmakern" nød rollen - og ei flaske brennevin bidro til at det hele ble et riktig livlig bursdagslag - -

Ved en annen anledning troppet "Salmakern" opp i butikken på meieriet en tidlig morgen og meddelte høyt og tydelig at den dagen hadde han bursdagen sin. Nå, ja - det vanket både gratulasjon og ei flaske øl.

Nøyaktig ett år senere troppet "Salmakern" igjen opp i butikken i de grytidlige morgentimer. Men denne gang

gikk han rett inn på øllageret og hentet "sin" ølflaske "Ja, du veit je har jo bursdan min, og detta har jo blitt triadisjon", sa han til kjøpmannen.

Knutsen var også tapetserer og han nød å fortelle om at han sogar hadde tapetsert vegger i det kongelige slott.

Nå var det ikke mange som ville ha Knutsen til å sette opp finere tapeter. For å si det rett ut: han var litt av en "gris". Men til å strekke tak med strie og maskinpapir var han ganske flink. Litt skitt i taket betydde lite når dette like vel skulle males etterpå.

Knutsen brukte den eldgamle limemetoden med rugmelsklister. Altså rugmel rørt ut i kokende vann som klister. Han pleide å gå innom meieriet i Røyken og få kokende vann. Og han lagde også klisteret sitt der før han dro ut på jobb om morgenen. Klisteret hadde han i ei zinkbøtte som han bar på ryggen ved hjelp av en solid kjepp over skuldra.

Da de store boligblokkene på Bondivatn ble bygd omkring 1960 laget Knutsen en del av takene der. Han brukte tynn strie som han sydde sammen for hånd. Det ble "hengende" tak som han til slutt klistret maskinpapir på. "De kaller meg takeksperten", pleide Knutsen å si.

Jeg husker spesielt en episode fra denne tiden. Det var tidlig morgen og Knutsen kom inn på venterummet på Røyken jernbanestasjon med sin klisterbøtte og ryggsekk. Han sørget for å ha god tid slik at han kunne "rive kjøft" en stund med medreisende. Da toget braste inn på stasjonen tok Knutsen sin bøtte med rugmelsklister på nakken. Men i døra på vei ut mistet han ett eller annet på gulvet. Og da han i hastverket bøyde seg for å ta opp det han hadde mistet gikk det som det måtte gå: rugmelsklisteret rant over hode og skuldere på den stakkars mannen. - - De kraftsalver som da ble slynget ut over stasjonsområdet fra hans ellers røffe munn egnert seg ikke for gjengivelse på trykk - -

Ole Sønju

NYHET!

PLASSERINGS-KONTO

Har du et større beløp som du ønsker å plassere, kan vi tilby deg PLASSERINGSKONTO med p.t. 10% rente* fra første krone.

Minimumsinnskudd for å opprette *Plasseringskonto* er kr 100.000,-. Deretter kan du fritt sette inn hvilket beløp du ønsker.

Det er ingen bindingstid og du kan fritt ta ut beløp over kr 50.000,-.

For uttak under kr 50.000,- beregnes 4% uttaksprovisjon.

Dersom innestående reduseres til under kr 100.000,-, gis automatisk rentebetingelser som for Høyrentekonto.

Plasseringskonto passer for deg som har kr 100.000,- eller mer å plassere for kortere eller lengre tid.

*Renten vil kunne variere i takt med rentemarkedets utvikling.

Den norske Bank

RØYKEN
TLF 03-289110

SLEMMESTAD
03-281150

* Røyken historielags medlemsblad Bygdema-
* gasinet gis ut ca. tre ganger i året og
* sendes gratis til alle medlemmer, nabo-
* historielag samt en lang rekke institu-
* sjoner over store deler av landet.
